

E N K E L E J E U G D H E R I N N E R I N G E N

+++++

Je le définirais comme un homme quelconque, si l'expérience ne nous apprendait qu'il n'y a pas d'homme quelconque. Elle nous apprend aussi que chacun traverse au cours de la vie une série d'épreuves initiatiques. Ceux qui les subissent en connaissance de cause sont rares, et d'ordinaire oublient vite. Et ceux qui par extraordinaire s'en souviennent échouent souvent à en tirer parti .

Marguerite YOURCENAR
(ARCHIVES DU NORD)

Het is werkelijk zo dat er geen " doodgewone " mensen bestaan . Iedereen is van belang voor zichzelf en de zijnen , en ook indien het waar is dat niet ieder individu geschiedenis maakt , dan is het even waar dat ieder toch een bepaald tijdperk beleeft en daaraan tal van herinneringen overhoudt . Sommige mensen blikken nooit terug op hun verleden en laten zich eenvoudig voortdrijven van de ene dag op de andere . Daartegenover staan er anderen die zich aan hun verleden vastklampen , en dit zijn dan meestal de zwakkeren die welbewuste angst voelen voor de toekomst en in volle besef de ogen sluiten voor hetgeen komen moet .

Niet iedereen wordt geboren met een leeuwenhart en gaat door het leven met de strijdbijl in de hand , vol doodsverachting bereid zich op te offeren voor holle leuzen en zinloze symbolen . Ook de anderen hebben hun plaats in de samenleving, al worden ze beschouwd als " doodgewone " mensen . Elke oudere met een weinig talent zou de roman van zijn leven kunnen schrijven , met zijn lief en leed , met familieverwikkelingen die kleine drama's veroorzaakten , over zijn jeugdige illuzies en latere teleurstellingen , over hetgeen hij meegemaakt heeft maar een hardnekkig stilzwijgen wenst te bewaren .

Over dit alles zal ook ik niet schrijven , wel over kleine dingetjes uit het leven van een kind, zo'n vijftig, zestig jaar geleden . Wellicht kan ik hierbij anderen een spiegel voorhouden .

Eigenaardig is het wel vast te stellen dat de jeugdijaren zo scherp in ons geheugen blijven kleven, terwijl de meer recente gebeurtenissen zijn vervaagd . Ik voel mezelf nog duidelijk aan de heerlijke borst van mijn moeder , proef nog op de tong de melk uit de kinderfles die door de rubberen tutter een bepaalde smaak kreeg . En bovenal onderga ik in gedachten nog de weelde roerloos in de wieg te liggen , gezellig in mijn eigen verse , warme kak .

Dit was in Engeland waar mijn ouders, als vluchtelingen tijdens de eerste wereldoorlog, beschikten over één enkele kamer. En toch meende ik dat we rijk waren omdat we bijtijds een stukje koek kregen en wat plasticine om mee te spelen . Later heb ik vernomen dat Het eigenlijk heel anders was : De mensen aldaar waren goed voor ons en mijn moeder kreeg regelmatig een en ander toegestopt , Mijn oudere broer droeg de afgedragen kleren van de kinderen Greene , waarvan de ene later de beroemde schrijver Graham Greene zou worden , terwijl de andere jarenlang directeur van de BBC is geweest .

Voor degene die dit leest heeft dit geen belang . Ik wilde er slechts op wijzen hoe scherp die jeugdherinneringen in het geheugen zijn gegrift .

Ik herhaal het : Ik zal geen denderende dingen verhalen , en U zal wellicht teleurgesteld zijn . Als verontschuldiging zal ik dan aanvoeren dat ik alleen voor mijn eigen genoegen heb geschreven .

WAT WE LAZEN

Ik wil hier niet gaan uitleggen wat men in Vlaanderen las, maar wel even herinneren aan hetgene de mensen uit mijn omgeving als lektuur verkozen , vlak na de eerste wereldoorlog . Ikzelf heb altijd gaarne gelezen en ik denk dat de kinderen dit nu nog graag doen .

De vanouds gekende gekleurde kinderprenten op één bladzijde waren nog te krijgen, maar hun dagen waren geteld . De geschiedenis van Duimpje, Assepoes en Genoveva van Brabant , uitgebeeld in 15 tot 30 naive plaatjes , met daaronder een korte verklarende tekst , kon men krijgen voor de schappelijke prijs van 10 tot 25 centiem . Nu zijn ze duizend maal meer waard in antiekwariaat. Deze blaadjes was geen lang leven beschoren ; nu zijn ze een rariteit geworden of zijn niet meer te vinden .

Nieuwe kinderbladen kwamen op de markt. Wij hadden er twee: " De Kindervriend " en " De Kinderwereld " , beiden uitgegeven te Antwerpen .Dit waren de "Kuifjes" en "Robbedoesjes" van toen.

De plaatjes, gekleurd of niet, wekten onze nieuwsgierigheid op, en naarmate we in het lezen vorderingen maakten op school kregen we ook stilaan de onderschriften onder de knie.

Mijn broer was vier jaar ouder dan ik en begon natuurlijk normale kinderboeken te lezen. Voor het kopen van lektuur hadden wij geen leiddraad. We legden eenvoudig onze zondagcenten samen en trokken naar het kleine boekenwinkeltje van Lode Lefevere-Jans, in de Christinastraat (nu is daar foto Roland). Het geld werd op de toonbank gelegd, en naarmate we rijk waren kregen we een boek van 3 of 4 frank. We mochten kiezen uit de werkjes die ons werden voorgelegd en kochten in volle vertrouwen.

We kregen toen in hoofdzaak de kinderboeken van A. Hans en Constant Dekinder toegestopt. Deze boeken waren meestal verschenen voor de eerste oorlog maar op de tekst lag er nog geen sleet. Van C. Dekinder kregen we het mooiste jongensboek dat in Vlaanderen bestaat en nog niet overtroffen is, nl. "Jan zonder Vrees". Dit is eten en drinken. Van dezelfde schrijver hadden we ook "Gemeente" en "De Hoed van Lange Wapper".

Het boekenwinkeltje was toendertijd verreweg het enige waar men werken kon kopen die tot de Vlaamse letterkunde hoorden. Jarenlang bewonderde ik de ingebonden, toen "volledige werken" van Stijn Streuvels en Cyriel Buysse die achter het toonvenster bleven liggen. Heeft ze ooit iemand gekocht? Wijzelf waren nog niet zo ver.

Het bleef echter niet bij de kinderboeken van A. Hans. Dit kwam zó. Mijn grootvader had gedurende vijftig jaar als visser gevaren, 23 reizen vanuit Duinkerke op IJsland, dan als matroos op de Oostendse visbakken, om te eindigen als scheepskok. Na deze lange loopbaan op zee werd hij aangesteld als bewaker van de briketten van de rederij Pêcheries à Vapeur. Beurtelings overdag en 's nachts. Om de tijd te verdrijven had hij behoefte aan veel lektuur. Deze moesten wij voor hem ophalen in de winkel waar wij onze boekjes kochten. In de eerste plaats waren dit de populaire weekbladen: Tybaert de Kater, De Snuiver en De Moppentapper. Deze blaadjes werden natuurlijk ook door mij gelezen al waren ze nu precies niet voor kinderen bestemd. In Tybaert stond hier en daar een dubbelzinnige mop waarvoor we nu de schouders zouden ophalen, maar die in die tijd als tamelijk gewaagd beschouwd werd.

Dit was niet alles. In die tijd verschenen veel romans in wekelijkse afleveringen voor mensen die geen zware kost verlangden en ook het geld niet hadden om een volledig boek te kopen. Vooral de stroom van romans van A. Hans was zeer in trek. In "Het Laatste Nieuws" werd gedurende jaren de ene feuilleton na de andere van hem afgedrukt. Daarnaast publiceerde hij wekelijks nog twee romans in afleveringen.

In afleveringen verschenen , ook dan nog , de oude Franse draken zoals De Brooddraagster, De Meester der Smeltovens , Dronken Lot , De twee Wezen , en zo meer . Dit waren meestal ellenlange boeken . Om te begrijpen hoe het komt dat ze eindelijk schenen moet men de opzet van de schrijvers begrijpen . Nemen we even als voor beeld " De twee Wezen " , In verkortevorm is het leesbaar en het thema is goed . Maar de schrijver , Alphonse D'Ennery , maakte een lijstje op van de personages , en deze hebben natuurlijk familie , vrienden, kennissen . Wel, van ieder der opduikende meelopers krijgen we het gehele verhaal over hun verleden . Dan trekken er een paar naar Amerika, de ene verbannen en de andere in soldatendienst, en dan zitten we meteen in de Amerikaanse Vrijheidsoorlog en de strijd aldaar tussen Fransen en Britten . Maar ondertussen gaat ook het leven in Frankrijk verder .

Toen ik nog kind was kregen we dit boek als geschenk van een familielid . Het was in twee delen . Mijn broer kreeg het eerste deel , ik het tweede . Wij hebben het gelezen, net zoals andere mensen dikke boeken lazen : Het werd opengeslagen op een willekeurige plaats en als een of andere illustratie onze aandacht trok lazen we ook wat daaromtrent werd verteld . Op deze wijze verteerden we na maanden of jaren de volledige tekst .

Veel mensen kochten afleveringen van volksromans aan rond-dragers . Daar zat ook een truuk achter . De eerste bladzijden, gesierd met één illustratie , werd gratis uitgedeeld . Op het achterste blad kon men dan lezen dat alwie alle vijftig nummers zou kopen een gratis koffieservies kreeg . Een koffiestel met bloempjes erop was toendertijd voor veel volksmensen nog een luxe die ze zich niet konden veroorloven , en vijftig nummers tegen 1 frank was nu ook niet formidabel . Dat dachten ze ! En zo kregen ze dan de wekelijkse afleveringen : 1 a - 1 b - 1 c 2 a , 2 b - en zo verder . Op het eind, indien ze het volhielden, lagen ze thuis met een roman van een halve meter dik , die een hoop geld had gekost .

Sommige volksboeken, zoals deze van Alexander Dumas en Paul Féval , deden het nog goed . De drie Musketiërs , De graaf van Monte-Christo en De Bultenaar genoten blijvend de gunst , ook omdat ze herhaaldelijk als film werden uitgebracht . Deze histories werkten sterk op de verbeelding van de kinderen en deze schermden er op los , hopen dat ze ook eens " de stoot van Nevers " zouden kunnen toebrengen .

Daartegenover waren de historische romans van Conscience maar flauwe kost , maar toch bleven ze in trek bij de jeugd . Tenslotte werden ook daar straffe mannen ten tonele gevoerd . De jongens redetwisten onder elkaar wie het zou halen , Jan Breydel of d'Artagnan , wanneer ze tegenover elkaar zouden komen te staan . De vraag bleef onbeantwoord. Het blijft echter een

feit dat deze boeken het scenario leverden voor onze groepspelen in het Bosje en rond de oude vismijn . De kapers kregen hun beurt op het strand of op het ketsersplankier onder de Tettebrüg. Daar lag toen nog de afleidingsvaart.

Veel succes kenden ook de avonturen van Buffalo Bill, die Amerikaanse charlatan, de detective Nick Carter en Lord Lister, de gentleman-avonturier . Iedere aflevering vormde een afgerond verhaal onder een aanlokkelijke geïllustreerde kaft in kleur , die het beste deed verhoppen . Deze cahiers werden druk uitgewisseld , want niet iedereen kon zich de luxe veroorloven ze allemaal te kopen .

Over het algemeen werden dus niet zo veel boeken aangekocht. Dit heb ik gemerkt toen ik in het vijfde studiejaar zat van de Albertschool . Ik was toen een kleine elf jaar oud . Onze onderwijzer, de heer Richard Verleye , vond het nuttig een eigen uitleenbibliotheek te hebben in zijn klas . De school zelf bezat er geen . Hij nodigde zijn veertig leerlingen uit hun eigen boeken tijdelijk af te staan . Ik stelde toen vast dat ik aan de spits stond met twaalf werken . De anderen hadden er veel minder . Iedere leerling leverde wekelijks 10 centiem in eenpot, wat de som opbracht van 4 fr. rond. Met dit geld kocht onze meester telkens een boek van Jules Verne . Vier frank was net genoeg . Na afloop van het schooljaar werden de boeken verloot, maar ik had het voorrecht, als topleverancier , mijn boek vooraf te kiezen .

Dus, weinig boeken werden gekocht. Veel mensen uit het viserskwartier haalden echter hun lektuur in de bibliotheek van de 3 Noordster " , het socialistisch lokaal in de Veldstraat . Ik vergezelde soms mijn vrienden , en het was verwonderlijk wat allemaal gelezen werd . Dostojewski en Tolstoi (Oorlog en Vrede) bleken geen hinderpaal te vormen , " De Ellendigen" van Victor Hugo evenmin . Dit was allemaal leesvoer. Veel besproken boeken waren " De verborgenheden van Parijs " en " De verborgenheden des Volks " van Eugène Sue . Het woordje " verborgenheden" sprak tot de verbeelding van de mensen en in het bijzonder over het laatste werk sprak men als over iets dat het daglicht schuwde en tot de verboden lektuur behoorde omdat daarin over "rare dingen " werd geschreven .

Charles Dickens genoot ook nog de volksgunst . David Copperfield, Oliver Twist en Mr. Pickwick gingen vlot van hand tot hand . Daarnaast mogen we , wat de vreemde schrijvers betreft , ook nog Fenimore Cooper, Karl May , Jack London en Oliver Curwood vermelden . Indianenverhalen en goudzoekersperikelen deden het goed en behoorden tot de vaste waarden . Oude volksboeken verschenen eveneens op de boekenmarkt maar dan in een uitgesponnen vorm . Nieuwe personages werden toegevoegd, goeie en slechte . Het oorspronkelijk thema werd behouden, maar het verloop zelf was gewijzigd . Zo werd Genoveva van Brabant een lijvig

boek, en ook de nieuwe Uilenspiegelverhalen waren legio. Veel succes in dit genre kende AUCTOR (Jan Bruylants) met zijn Boeren van Oolen, Robert en Bertrand, Tijl Uilenspiegel aan het Front, Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen. Er was ook nog een Uilenspiegel tijdens de Boerenkrijg in circulatie. Gegeerde volksboeken waren ook "Pieter de Pensjager" en "Karel de Blauwer" van Leroy.

En dan verschenen plots de wekelijkse kinderboekjes van A. Hans. In 't jaar 1923, geloof ik. Ze werden verkocht tegen 50 centiem. Hoeveel er juist geschreven zijn weet ik niet. Feit is dat ik ze gelezen heb vanaf het eerste nummer tot en met 500. Toen heb ik het stilgelegd omdat men tenslotte zijn gehele leven geen kind blijft. Of soms toch wel?

Hierop aansluitend wil ik nog een en ander zeggen over het fenomeen A. Hans, die nooit zijn voornaam Abraham naar voor bracht. Over Hans werd reeds een en ander geschreven en iedereen zal nu allicht weten dat hij afkomstig was uit de protestantse gemeenschap van Maria-Horebeke.

A. Hans was in de eerste plaats journalist, en zijn naam zal men niet aantreffen in de geschiedenis van de Vlaamse letterkunde. Dergelijke ambities waren hem trouwens vreemd en hij wenste niet te schrijven voor een bepaalde elite, maar wel voor de volksmens. Hij wilde de eenvoudige lezer wat meer bijbrengen dan alleen maar een verhaaltje dat steunde op een simpele intrigue. Zijn boeken zijn doorspekt met legenden, geschiedkundige feiten, accenten op mistoestanden, folklore en zo meer.

Wanneer ik nu nog zijn vroegste werken doorsnuffel, deze die verschenen vóór de eerste wereldoorlog, dan benijd ik hem. Hij verplaatste zich per fiets, reed van dorp tot dorp, sprak met liefst oudere mensen waardoor hij veel te weet kwam. Verder bekeek hij alles wat hij merkwaardig vond en nam aantekeningen. Hij had een voorliefde voor de kuststreek en de Scheldemonding. Als overtuigd Vlaming kon hij ook niet onverschillig blijven voor Frans-Vlaanderen, dit meest zuidelijke deel van de Nederlanden.

A. Hans had natuurlijk zijn verguizers die hem "de schrijvende Gans van Kontich" noemden, maar hij had meer fanatieke bewonderaars omwille van de kwaliteiten die ik hier hoger heb vermeld. Hij gaf ook voordrachten, of liever vertelavonden, en telkens lokte hij volle zalen met mensen die geboeid aan zijn lippen hingen. Te Oostende kwam hij in de zaal Piessens, in de Christinastraat. Kinderen die het voorrecht kregen zijn hand te mogen drukken vergaten dit nooit meer.

Iemand die al zijn werken las had hem algauw door. Men hoefde niet naar de laatste bladzijde te gaan spieken om te weten dat de notaris de vader was van het onechte kind. Een notaris vond geen genade in de ogen van Hans. Hij heeft nooit gezegd wat

ze hem in de weg hebben gelegd, maar voor hen kende hij maar één naam, deze van huichelaar. Bij hem heb ik dat woord geleerd. De stoeltjeszetster was steeds de vuiltong van het dorp. De heldin van het verhaal was meestal arm van afkomst, maar ze had een voornaam opzicht, een rijzige gestalte en sprak uitzonderlijk beschaafd. Van meetaf aan wist men dat ze voer was voor een man van betere komaf, en dat ze elkaar zouden krijgen na het opruimen van enkele misverstanden.

A. Hans wenste niemand pijn te doen. Aangeklaagde mistoestanden verplaatste hij dan ook liefst een vijftigtal jaar terug. Ook droeg niemand een naam die in het telefoonboek terug te vinden was. De meest onmogelijke namen werden door hem uitgedacht, in het bijzonder voor de huichelaars. Daar zou zeker geen proces van komen.

Op de eerste bladzijde van elke aflevering die verscheen prijkte een illustratie. Dit kon een foto zijn, een oude gravure of een tekening met betrekking tot de tekst. Eenzelfde tekening werd gebruikt voor meerdere boeken - ook voor de kleine Hansjes - maar daar wist de schrijver een mouw aan te passen. Of liever: de tekst werd aangepast aan de beschikbare illustratie. Anakronismen vormden geen bezwaar.

Ik durf zonder schaamte bekennen dat Hans op mij een grote invloed heeft uitgeoefend. Mijn belangstelling voor geschiedenis heb ik aan hem te danken. Hij heeft mij tijdens mijn prille jeugd gewezen op de achteruitstelling van het Vlaamse volk en de Vlaamse frontsoldaat. In dit licht gezien is zijn boek, "Het bloedig IJzerland", dat in afleveringen verscheen, wel zijn belangrijkste werk. Het werd nooit herdrukt en ik heb een vermoeden dat het eerder zeldzaam is geworden.

De lotgevallen van enkele mensen vormen de rode draad die door het boek loopt. Hun verplaatsingen vormen echter de aanleiding tot het inlassen van anekdoten, legenden en geschiedkundige gegevens. Hun gesprekken of twisten zijn dan weer de aanloop tot het hekelen van bepaalde toestanden. Het boek is een echt tijdsdokument en vormt met sommige andere werken (o.a. "Kerlingaland") een onuitputtelijke bron voor heemkundigen.

Na al de schrijvers en boeken die ik tot hiertoe heb vermeld maakten de volksmensen uit mijn omgeving stilaan kennis met Vlaams letterkundig werk. Schoolkinderen brachten boeken in huis die de ouders normaal niet zouden gelezen, laat staan gekocht hebben. Mijn exemplaar van "De Witte", en hiermee bedoel ik het allereerste exemplaar dat ik heb gekocht, werd zeker gelezen door 150 verschillende mensen, en dan ook meer dan éénmaal. Het fel beduimelde en beschadigde boekdeel is een monument geworden van volksgunst.

CES MORTS PARLENT TOUJOURS DANS NOTRE CŒUR

ALBERT SCHINDLER
BOOMER, BOUMAN, CONROY,
DEBUS, GAUDIN, JANSSEN,
LACOMBE

MÉTIERES POUR CAUSE
DE FIDÉLITÉ
A LEUR
PATRIE
Petitjean
Cavell
Brauchmann
Baucq
Simonet
Lacombe
Janssen

Vijf en twintig jaar na de aankoop van mijn eerste "Witte" heb ik , om dit jubileum te vieren , een stakestijve tarbot gezonden naar de schrijver, met als begeleidende tekst : " Zo vangt men er geen in de Demer ". Ernest Claes antwoordde mij dat ik wel duizend keer bedankt was, maar dat hij mij dit grapje over de Demer zou betaald zetten . Een brave mens, de Nest , , gevoelig tot het naïeve toe , met te veel vertrouwen in het mensdom en bijgevolg zeer kwetsbaar . In ieder geval , zijn boeken hebben mij veel genot geschonken . Meer dan ik kan zeggen .

Naarmate het jaar 30 naderde begon de "boom" van de oorlogsliteratuur . Het begon met " Van het westelijk Front geen Nieuws" van Remarque . Dadelijk volgden " Nieuws van het oostelijk Front", van Markovits Rodion , "Oorlog " van Ludwig Renn , en " Vier van de Infanterie " , van Johanssen. Het was net alsof de volksmens voor het eerst in boeken het ware gelaat van de oorlog te zien kreeg . Daarin werd heldenmoed naar de laatste plaats verwezen, kwam de ellende van de simpele soldaat op de voorgrond , in tegenstelling met de vele oorlogsboeken die voordien op de markt werden gebracht .

Het " Nooit meer Oorlog " werd in aller harten gedrukt .

Maar helaas

§
§§§
§

ALBERTSCHOOL (1921-28)

(En mijn lievelingsvak)

Mijn ouders hadden niet veel tijd om naar mij om te zien , zodat ze er niets beters op vonden dan mij zo vroeg mogelijk naar school te sturen . Mijn broer was reeds leerling aan de Albertschool en daar vloog ik natuurlijk ook naartoe . Ik was toen goed vijf jaar oud , met het voortdurend gevolg dat ik steeds de jongste van mijn klas bleef .

De "betalende " Albertschool werd aanzien als de beste lagere gemeenteschool van de stad , maar ik wens , ook nu nog niet, daar een oordeel over te vellen. Ik kan wel met lof spreken over de onderwijzers die ik heb gehad, op één uitzondering na.

In die tijd was de school gesplitst in een vlaamstalige en een franstalige afdeling. Beide waren even sterk bevolkt . Dit was een uitspruitsel van de toen heersende taaltoestanden binnen de stad Oostende .

Enerzijds zaten bij ons in staatsdienst , en zelfs in stadsdienst , veel mensen die eentalig Frans waren . Anderszijds was het ook zo dat het atheneum te Oostende nog bijlange niet eentalig Vlaams was , en de zwaarste vakken nog in de Franse taal werden onderwezen met volledige achteruitstelling van de volkstaal . Voor verdere studies bestond ook geen nederlandstalige universiteit . Het gevolg was dat veel puur-Oostendse ouders hun kinderen in een franstalige afdeling stopten . Praktisch gezien hadden ze toendertijd niet al het ongelijk aan hun kant, maar hierdoor werd de basis van de heersende wantoestanden alleen maar verstevigd . Het mossel- noch visonderwijs heeft ook voor mij zware gevolgen gehad . Betere studenten dan ik hebben deze handicap met meer succes kunnen overwinnen .

Dus , naar school aan de hand van mijn broer , en met de passende schrik die in mijn buik tintelde . Toen de bel ons deed opschrikken werden we verzameld, en dan wisten we meteen in welke klas we zaten . Een jongen , Pros V. , die net naar de tweede klas was gepromoveerd , kwam ons smalend bespotten : " Het schijtklasje ! " . Ik zie nog zijn dikke kop en zijn boosaardig gezicht voor mij . Maar twee dagen later zat hij terug in het schijtklasje omdat hij te stom was om te volgen in de 2-de.

Vanaf de eerste morgen leerden we Frans : Le mur est blanc... En omdat ze ook thuis zouden merken dat we in goede handen zaten leerden we nog een Frans versje . Met deze kennis verrijkt ging ik dan ook fier voor mijn ouders staan en dreunde op :

*Vievejo, vievejo kie noe jave noe jaan pjopje .
Vievejo, vievejo kie noe jave noe jaan boo !*

Mijn spraakgebrek maakte de woorden meer dan onduidelijk zodat pa en ma elkaar vragend bekeken . Herhaal dat nog een keer, ventje . - Zelfde resultaat natuurlijk . Het is Fjans , verduidelijkte ik .

O, zo ! Pa kende Frans , en na de zoveelste herhaling is hij erin geslaagd mijn tekst te begrijpen , en mij duidelijk te maken wat het betekende in het Oostends . Het was nochtans simpel :

*Vive l'eau, vive l'eau
Qui nous lave, nous rend propre .
Vive l'eau , vive l'eau
Qui nous lave , nous rend beau !*

We leerden natuurlijk nog veel meer. Met braaf in de klas te zitten kon men de meeste punten verdienen : armpjes gekruist, kop omhoog en naar het plafond staren . Ik was , al zeg ik het zelf , een braaf kind en toen het schooljaar was afgelopen eindigde ik als derde van de klas. Roger Lust, die het hoofd nog dieper in de nek kon leggen , was primus .

De Albertschool is gelegen in de Ooststraat . Bij het binnentreden moet men trapjes op . In de kelderverdieping woonde toen Eugenie , de conciërge , die tijdens de speeltijd aan de kinderen , die het wensten , een glaasje melk (met water) verkocht . Bezijden in het portaal bevond zich het bureel van de bestuurder , de heer Richard Bruynooghe . Hij vatte post bij de voordeur wanneer de school uit was en de jongens trokken de muts van hun kop om hem te groeten , Wee degene die zulks vergat ! Wee ook degene die , eenmaal buiten , te vroeg begon te zingen " 't Schole is gedoan , den appel is gebroan ! " . Hij vloog de jongen achterna en deze bekwam onverwacht een klets tegen zijn trits .

De bestuurder was een flink postuur van een vent , struis en gekleed in een deftige slipjas . Wanneer ons schrijfboek vol was moesten we tijdens de speeltijd naar hem toe om een nieuwe te krijgen . Beviel het schrijfboek dat ingeleverd werd hem niet , dan werd het op staande voet in twee gescheurd en in de vuilmand geworpen , vergezeld van de nodige kommentaar die geenszins paste bij zijn grootvaderfiguur .

Eenmaal het hol van de leeuw voorbij kwam men in een zeer brede, lange gang . Links waren er klassen, deze van de kleinsten. Rechts waren over de gehele lengte toonkasten aangebracht die vol stonden met opgezette vogels, vlinders, reptielen op sterk water en toestellen die dienstig waren voor het lesgeven in natuurkunde . Een echt miniatuurmuseum . Op het eind van de gang, die men eerder een zaal zou kunnen noemen , hing een enorm bord waarop, in gekleurd krijt , een tekening was aangebracht , getekende V.P.

In het midden van het beeld stond een in het wit geklede vrouw die Moeder België voorstelde . Tegen zich aangedrukt , het vaandel . De uitgestrekte arm eindigde in een hand die een palmtak vasthield . Op het hoofd droeg ze een kroon . Daarboven stond op een banderole : " Ces morts parlent toujours dans notre souvenir " . Links was dan een lijst te zien van oud-leerlingen die gesneuveld waren gedurende de oorlog . Rechts een lijst met " Fusillés pour cause de fidélité à leur patrie " , met aan het hoofd Gabrielle Petit en vervolgens Edith Cavell , J. Baeckelmans en Philippe Baucq . Op de achtergrond , enerzijds een beeld van de industrie en het Cinquantenaire , aan de andere zijde ruïnes en graven . Een indrukwekkend geheel . Het hing er nog toen ik acht jaar later de Albertschool verliet .

o
o o

In het eerste klasje kwamen we te zitten voor enkele tijdelijk benoemde onderwijzers , tot we uiteindelijk en definitief een jonge onderwijzeres kregen , juffrouw Schotte .

Alle klassen van de Albertschool waren dichtbevolkt en iedere onderwijzer stond in voor een kleine veertig leerlingen.

De tucht was beter dan heden ten dage , de meesters genoten meer prestige en ze deelden de nodige kloppers uit wanneer aan hun gezag werd getornd .

Ik herinner mij nog volgende onderwijzers die in dienst waren toen ik daar aankwam : De Deken , Descamps , Verleye , Hauchard , Caenen , Seys , Vanhille en Birlouet . De heren Van-overbeke en Decock heb ik tijdelijk gekend in mijn eerste klasje. Er bestond toen nog geen " vierde graad " ,

De school lag dichtbij het visserskwartier , maar wenste een hoge standing te behouden . Veel vissersjongens trokken nog naar school op klompen , maar dit moest men in de Albertschool niet wagen . Toch is dit één keer gebeurd . We hadden een nieuwe binnengekregen , een jongen van 't Kroontje . Het was een rare kwast met een gezicht dat men niet vergeet , een gelaat waarvan de blijheid afstraalde , en hij droeg een vreemde naam : Napoleon Moresco . Er waren nog jongens die de naam droegen van de Franse keizer . We hadden er zelfs een in onze klas .

Op een dag, toen het geweldig vroom , verscheen Napoleon op de speelplaats met een paar zware klompen aan de voeten . Zijn vrolijk gezicht bewees dat hij zich van geen kwaad bewust was, maar daar traptten de toeziende onderwijzers niet in . Tussen twee man moest de jongen mee naar de bestuurder die hem prompt naar huis stuurde . Schoenen aan of buiten !

Napoleon is niet lang op school gebleven. Eigenlijk had hij geen enkele ambitie om iets te leren, en om zijn broek te verslijten op de schoolbanken was er dichterbij huis gelegenheid genoeg .

Ik kan slechts met lof spreken over de onderwijzers die ik in de eerste vijf klassen heb gekend . Ons eerste juffrouwke was de goedheid zelve , in de tweede klas kregen we de wat strenger uitzierende juffrouw Becue die tot mijn grote opluchting de meester had afgelost toen we overgingen . Zij huwde enkele jaren later de heer Richard Verleye die ik in de derde als schoolmeester kreeg .

Verleye was een uitstekende leerkracht en ik mocht hem graag . De sympathie moet wederkerig geweest zijn want ik werd dit jaar primus van de klas. We werden echter opgevoed met Pruisische tucht . Recht in de lijn staan betekende voor Verleye liniaalrecht , en iemand met flaporen zou hij er uit gehaald hebben . Tot mijn vreugde kregen we hem ook in de vijfde klas . Hij is jammerlijk genoeg tamelijk jong gestorven ; verongelukt toen hij thuis een karwei opknapte .

In de vierde hadden wij Maurice Savonie, een van de drie of vier gebroeders die te Oostende onderwijzer waren . We werden door hem onderwezen in algemeen beschaafd Gents . Hij had een

manie voor het schrijven en componeren van cantaten , in de stijl van Peter Benoit . Hij schreef cantaten voor iedere gelegenheid, en die moesten wij dan aanleren om op het gepaste ogenblik te gaan uitgalmen . Ik geloof dat we gezongen hebben ter gelegenheid van het 'k weet niet hoeveelste bestaanjaar van de Coö (SEO) waarvan de heer Savonie beheerder was .

In die tijd werden er veel liederen aangeleerd op school . We beleefden toen de jaren die volgden op de eerste wereldoorlog en de vaderlandse zangen kwamen sterk aan bod . In de franstalige afdeling van de tweede klas ontdekte de heer Descamps op zekere dag dat zijn leerling Casteels zeer luid de Marseillaise kon zingen . Onmiddellijk sleepte hij de jongen mee binnen alle klassen van de school, en daar moest de jeugdige zanger met niet falende geestdrift het Franse volkslied uitgillen . Het is zijn dag geweest : vijftien keer zingen en evenveel maal toegejuicht worden . Dingen om te vertellen aan de kleinkinderen !

°
° °

Vijf jaar lang is onze klas dus tuchtvol gebleven. Babbeltjes werden natuurlijk afgestraft, vechtpartijtjes op de speelplaats eveneens, maar dit was allemaal klein bier . Maar na een jaar Verleye-tucht in de vijfde kwamen we terecht bij de heer B. in de zesde . En toen brak de hel los ! B. was een bejaarde onderwijzer die niet bekwaam was om de jongens in toom te houden . Hij verdiende medelijden, maar dit is nu iets dat kinderen tussen de leeftijd van 11 en 14 jaar niet kennen .

Alles wat jongens van deze ouderdom sluimerend binnen zich opstapelen kwam naar boven : perversiteit, wreedheid, vernielzucht . Soms stormden andere onderwijzers naar binnen om met slaande argumenten de orde te herstellen, maar dit bracht geen aarde aan de dijk .

Er zijn geen woorden om te vertellen wat gedurende dit ene jaar in die bepaalde klas is gebeurd . De oudere jongens waren bewust geworden van hun man-zijn en ondergingen hiervan de invloed . Enkelen liepen al met meisjes en werden hiervoor benijd en bewonderd .

Dit jaar hebben we niets geleerd . Het heeft me echter wel stof tot nadenken gegeven, en steeds heb ik me afgevraagd hoe het mogelijk was dat kinderen , die steeds in het gareel gelopen hebben, van de ene dag op de andere bekwaam waren de ergste schurkenstreken uit te halen . Laat de pedagogen het maar uitleggen.

°
° °

In die tijd kregen de kinderen volop tijd om iets aan te leren . Er waren veel meer klasuren en een vrije zaterdag bestond ook niet . Dit was nog een gewone werkdag . In de hogere klassen van de lagere school zaten we in klas tot zes uur 's avonds . Ik heb nu de indruk dat het lesprogramma veel gezapiger werd aangeleerd . Tijd was er genoeg , want ook de vakanties waren korter en er waren minder feestdagen in de loop van het jaar . We hadden zes weken voor onze zomervakantie , en zelfs dat scheen ons een eeuwigheid toe wanneer we halverwege juli werden losgelaten .

Veel belang werd gehecht aan schoonschrift . Vulpennen mochten in geen geval gebruikt worden , " Ballonpennetjes " waren verplicht . Het leerplan omvatte van alles , maar bij elk punt werd lang stilgestaan . We hadden , bij voorbeeld , plantenkunde . Ik geloof dat we daarvan niet veel meer hebben gezien dan de ontleding van de bloem . In iedere klas werd herhaald dat de bloem een stamper had in het midden , meeldraden daarrond en stuifmeel . Achteraf bekeken meen ik dat ze ons op schuchtere wijze wat seksuele voorlichting gaven . Indien het werkelijk zo was , dan grepen ze er volledig naast . Onze onwetendheid terzake was zo groot dat onze geprikkelde nieuwsgierigheid een meer directe richting uitging .

Wat we ook herhaaldelijk leerden was dat de boterbloemen tot de ranonkelachtigen behoren . Dit was dan steeds een voorwendsel om met de klas naar het bosje te trekken en de boterbloemen van dichtbij te bekijken . Verder hebben we het nooit gebracht , tenzij ik tijdens de lessen heb zitten te dromen .

Rekenen en vraagstukken zijn nooit mijn sterkste vakken geweest . Ik ben beginnen struikelen over de vierkantswortels . Straffere kost ging er bij mij niet in , en vanaf dit ogenblik begin je natuurlijk af te zakken .

Ik had wel belangstelling voor geschiedenis , en dit was nu eens een vak waaraan andere jongens een hekel hadden , Ik werd heel zeker beïnvloed door mijn lektuur . Geschiedenis was derhalve in mijn ogen niet te moeilijk want in de lagere school is " vaderlandse geschiedenis " maar een paternoster van verhaaltjes en anekdoten die telkenjare , steeds wat meer aangevuld , worden herhaald . Heel diep werd er niet op ingegaan . De wereld begon bij onze voorouders , " de Oude Belgen " , die gekleed liepen in beestenvellen want ze leefden van visvangst en jacht . Tussenin werd gedobbeld onder het drinken van grote hoeveelheden mede en bier . Ze hadden geen schrik voor Cesar die hen belangloos kwam beschaven . Deze liep bijna de nederlaag op aan de Samber , maar toen zei hij tot zijn soldaten : " Klutsters , ga maar naar huis . Geef mij je sabel want ik zal het zelf doen " . En heel alleen versloeg hij de Oude Belgen . Om zijn dapperheid nog wat op te blazen schreef hij in zijn herinneringen dat de Belgen de dapperste waren van alle Galliërs , maar dat hij-Cesar-

kwam, zag en overwon (Veni,vidi,vici) . Zelfs zonder dit waren wij ervan overtuigd dat wij de dappersten waren, maar men vertelde ons wijslijk niet, wààr, in Cesars tijd , dat België wel lag. Onze illusies verliezen konden we later wel .(Voor meer details over Gallië, zie " Asterix ")

We mochten dus mede genieten van de Romeinse beschaving en we kregen straten met kasseien, heirbanen genoemd. Maar daarlangs kwamen de Franken bij ons binnen en het zat er weer bovenop . Clovis (de eenvoudigste vorm van zijn naam, die later Louis zou worden) was ook een vechtersbaas, maar geen sportieve. Toen hij bijna de nederlaag leed kakte hij in zijn broek, en riep de god van zijn vrouw Clotildis ter hulp. En omdat hij er het rapst bij was om die hulp te vragen kreeg hij die dan ook . Nu zouden we zeggen : hij heeft den arrrebiten uitgekocht !

Verderop leerden we dat Pepijn de Korte de vadsige koningen eruit heeft gegooid. Hoe vadsig die koningen waren konden we zelf zien op de plaatjes in ons boek : Ze lagen van 's morgens tot de avond in een groot hemelbed op wielen dat getrokken werd door twee vadsige ossen. Soort zoekt soort . Pepijn , met zijn korte beentjes , meende dat hij het sneller kon , en daar moest heibel van komen .

Over Karel de Grote leerden wij dat hij "missi dominici " uitzond, wat als een straffe toer wordt beschouwd. Hij stichtte ook scholen, wat hem nu nog door sommigen kwalijk genomen wordt. Dat hij zalig werd verklaard omdat hij de Saksers en de Alemanen ging uitmoorden leerden wij op de gemeenteschool niet. Later leerden we wèl dat hij eigenlijk niet zo groot was van gestalte als we dochten, geen lange baard droeg, en zijn moeder grote voeten had .

En zo maakten we stilaan kennis met de Noormannen. Dit moesten we vooral onthouden : Dat de mensen uitriepen " Van de woeder Noormannen, verlos ons, Heer ! ". Ook dat hun aanvoerder Rollo zulke lange benen had dat zijn voeten langs de grond sleepten wanneer hij te paard zat .

Zoals ge ziet werd op iedere bladzijde het aksent gelegd op een bepaald punt dat heel gewichtig was .

Toen kwamen de kruistochten. In het begin was Pieter de Kluizenaar de hoofdpersoon. Hij reed de Ronde van Frankrijk op een ezel en zette de mensen aan om naar het Heilig Land te gaan oorlogen, wat die achterlijken dan ook deden. Naderhand kwam hij meer in de schaduw te staan zodat Godfried van Bouillon de eerste rol toebedeeld kreeg . We vonden deze een waarachtige held , de naam Godfried maakte indruk , maar die Bouillon deed ons grinniken .

Van dan af werd het moeilijk want er werd geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen Vlamingen en Belgen . Iedereen vocht hier tegen iedereen , zodat het een puzzle werd met losse stukjes . Een feit was duidelijk : Vlaanderen was een graafschap . Graven kregen wij van alle zijden toegewezen . We waren zo een groot volk dat allerlei vreemde vogels van diverse pluimage vochten om onze graaf te mogen zijn . Zo kregen we er " Goede " en uiteraard ook slechte , met of zonder " Baard " en zelfs een met een " IJzeren Arm " .

Een goede graaf was Boudewijn Hapken . Deze liep altijd rond met een bijl in de hand , en wanneer iemands gezicht hem niet beviel dan kreeg deze een drets tegen zijn rape . Hij was ook de uitvinder van de " Fondu Bourguignon " . Toen de heer van Oostkamp een arme weduwe van haar koe beroofd had werd deze (de heer , en niet de koe) in een ketel kokende olie gepooid .

Van meet af aan werd een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de goeie en de slechte , de gehele geschiedenis door . Wat ons verteld werd slikten we letterlijk . Dit kwam best tot uiting wanneer we het hoofdstuk over de Guldensporenslag aansneden . Jan Breydel werd onze held en onze borst zwol van fierheid . Het was nu onze beurt om strijdlustig te worden . Wat Wals is vals is ! En we vlogen erin !

Onze leeftijdgenoten van de franstalige afdeling moesten het aan den lijve voelen . Ze werden opgewacht bij het betreden van de speelplaats en onder het uitschreeuwen van de bekende strijdkreet werden ze , tot hun grote verbijstering , aangevalen . Slecht bekwam het ons . We werden op het matje geroepen door hun onderwijzer , de heer D. wiens sympathiën (en na hem, deze van zijn zoon) duidelijk in zuidelijke richting gingen, en onze kamplust met strenge straffen wist af te koelen .

En zo ging het verder : de zes honderd Franchimontezen, als tegengewicht voor de dappere Vlamingen . En verder leerden we een en ander over keizer Karel , hoe hij de Gentenaars de stropdas omdeed , maar niet hoe hij ervoor zorgde dat hier veel kinderen werden geboren met een habsburgkin . Door dit laatste was hij oud voor zijn tijd en ging met pré-pensioen . Hierdoor kregen we Filips II als vorst . In het buitenland wordt deze beschouwd als een grote koning maar hier kreeg hij een slechte pers omdat hij de graven van Egmont en Hoorn een kopje kleiner liet maken . Over zijn andere slachtoffers leerden we minder want deze werden zonder veel chi-chi en zonder militaire eer van kant gemaakt . Deze laatsten kregen geen standbeeld . Waarom Egmont en Hoorn er wel een kregen werd ons niet uitgelegd , om de eenvoudige reden dat er geen uitleg voor bestaat .

Volgden dan : Anneessens en Jozef II die lekker belachelijk werd gemaakt, tot Houtenbeen op de Warande, na de vertoning van " De Stomme van Portici " . En steeds waren wij de goeie !

Hoewel de eerste wereldoorlog pas voorbij was leerden we toch niet al te veel hierover in de kleine klasjes . Wat we moesten onthouden was de oproep van koning Albert en de heldendood van korporaal Tresignez . Dit laatste scheen het meest boeiende verhaal te vormen uit de oorlog, die vier jaar had geduurd, en het maakte op ons een diepe indruk . Vooral het feit dat hij , stervende , tot korporaal werd bevorderd was voor ons het hoogtepunt . Hij was niet voor niets gestorven . Later heb ik daarover veel nagedacht . Is het werkelijk zo dat zijn overste uitriep: "Soldaat Tresignez ! In naam des konings benoem ik u tot korporaal ! " ? De bombastische uitroep gaf ons de indruk dat de overgang van simpel soldaat naar korporaal iets formidabels was .

Toen ik moest soldaat worden hebben de " anciens " mij altijd de raad gegeven : Laat je niet benoemen tot korporaal want dan moet ge voor alles opdraaien . Of iets in die zin . Ik was pas een uur in de kazerne (na " wordt gestraft met de dood met de kogel " aanhoord te hebben) , of luitenant T'S van de 8-e comp. mitrailleurs zei me : " Van u mak ik ne corporaal " . Ik keek zwijgend naar zijn kalverknien en dacht bij mezelf : " Gij nie, zulle ! " . Ik werd naderhand lichamenlijk ongeschikt verklaard ...

Kon hij nu niet zeggen : " In naam des konings zal ik u tot korporaal benoemen " ? Dit ware nogal iets geweest en wellicht ware ik gebleven .

§
§§§
§

Terwijl ik leerling was aan de Albertschool kwam aldaar een afdeling " vierde graad " tot stand . Dit betekende dat de jongens, na de zes lagere klassen doorlopen te hebben, nog gelegenheid kregen gedurende twee jaar in dezelfde school te blijven. Ze zouden dan kennis maken met twee vreemde talen, het Engels en het Duits , met meetkunde en algebra .

Maar na de zesde zaten de leerlingen op een tweesprong. Ze mochten ook overgaan naar het atheneum, en voor velen was dit een aanlokkelijk vooruitzicht . Hun grootste argument was dat de klasuren aldaar eindigden om 4 uur in de namiddag, terwijl ze in de oude school nog moesten werken tot zes . Uit mijn klas verhuisden ongeveer de helft van de leerlingen. Uit de franstalige afdeling waren er meer die eruit trokken . Het overschot uit beide afdelingen vormde , samengesmolten, de zevende van de Albertschool .

Dit verplicht mij opnieuw om terug te komen op de taaltoestanden van toen . Wij kregen in de zevende jongens die bijna volledig vlaamsonkundig waren , en die daarom door de taktloze onderwijzer Nederlands werden bespot . Wij kregen natuurlijk

onderricht in handel, algebra en meetkunde in het Nederlands, wat we trouwens heel normaal vonden . We wisten niet dat we dit later zouden moeten bekopen, en heel duur soms , wanneer we twee jaar later eveneens zouden overgaan naar het atheneum .

In het atheneum werden sommige vakken, zoals algebra , in alle klassen onderwezen door vlaamsonkundige leraars, en dit van in den beginne . Handel moest onderwezen worden in het Vlaams, maar de leraar die deze afdeling in handen had , vertikte dit . Jongens die dus gedurende twee jaar algebra en handel hadden geleerd in de Albertschool kwamen achteraf in de klas van leraars die , voor hen , onverstaanbare termen gebruikten . Voor sommigen waren de gevolgen dramatisch omdat ze de brug niet wisten te slaan en hun studies moesten opgeven .

In de zevende en achtste klassen van de Albertschool , die samen de vierde graad vormden , hadden we nochtans uitstekende onderwijzers, drie in getal , die om beurt les gaven. Het waren de heren Hauchard, Corveleyn en De Deken . Tijdens hun lesuren heerste er tucht in de klas . In den beginne werden we met wantrouwen bekeken omwille van ons schandejaar in de zesde . De oude heer B. uit deze laatste klas zakte af naar het tweede studiejaar, maar daar had hij het even lastig .

Even nog een eresaluut aan de goede onderwijzers die ik in de Albertschool heb gekend . Zoals iedere mens hadden sommigen onder hen ook hun gebreken . Enkelen waren ook hardhandig, maar sommige boefjes die ze aftroefden waren nu precies ook geen engeltjes .

§
§§§
§

VOETBAL

Eens een zekere leeftijd bereikt ligt men neergekwakt in een diepe zetel, pantoffels aan de eeltige voeten, de handen gekruist onder een onoverzichtelijke buik, en dan wordt even nagedacht over de verschillende sporten die eertijds bedreven werden om ditzelfde lijf binnen redelijke vormen te houden . Daar denkt men met plezier aan terug, maar de herinnering aan wat men heeft beleefd als fanatieke aanhanger van een of andere sportvereniging of sporttak, als brallende supporter, brengt het schaamterood naar de wangen , gesteld dat men nog schaamtegevoel bezit .

Ik was nog heel klein wanneer ik reeds wist wat een voetbal was . Op het einde van mijn geboortjaar 1915 wandelde mijn moeder, met mij in het voituurke, langs de ruines van het kasteel van Willem de Veroveraar te Berkhamsted- Engeland . Daar

lagen brede grasvelden waarop groepjes soldaten voetbal speelden. Ik was me nog van niets bewust, maar moeder keek even toe . En dan gebeurde het ! Binnen het uur kregen ze geen bal over de doellijn, maar binnen de vijf minuten keilden ze hem tegen het gezicht van onze ma . Nadien heb ik nog dikwijls moeten horen dat het een klap was van jewelste . Ma werd omringd door de gehele bende, en 't was van "sorry" alhier en "sorry" aldaar .

Van kleins af heb ik steeds gehoord dat de Engelsen steeds sportief zijn, en beleefd . Ze zeggen altijd "sorry" nadat ze je tegen de poten hebben geschopt, en ze grijpen je hand om te beletten dat je hen een uppercut geeft . " Shake hands " noemen ze dat . Ze hebben dat eenmaal vergeten tegenover Rik Coppens, waarop deze terugsloeg . Hij verontschuldigde zich daarvoor bij de Duitse scheidsrechter met de verontwaardigde uitval : " Hij hebt tegen meine Pfoten geschopst " .

Maar dit keer, in Berkhamsted, is het niet bij "sorry" gebleven. Een met strepen is bij mijn moeder thuis geweest om zich in naam van het gehele Engelse leger te verontschuldigen, en wilde ze deze bloemen in ontvangst nemen, en twee dozen corned-beef .

Naderhand heeft het nog jaren geduurd alvorens ik nog over voetbal iets vernam . Op school leef je echter in groepsverband en daar wordt je meegesleurd . Gezien ik steeds de jongste van de klas was en bleef, lagen de anderen steeds voorop in het beoefenen van krachtsporten . Daar hoorde ik voor het eerst over het bestaan van Végisten en Assisten . De klas was in twee kampen verdeeld met een meerderheid van Végisten . Alhoewel ik nog nooit een voetbalmatch had bijgewoond, en uiteraard niet de minste benul had van de spelregels, werd ik van beide zijden benaderd ten einde kleur te bekennen. Ik vond het wijs mij te scharen aan de zijde van de meerderheid . Dit was het voorzichtigste en in de grond kon het me weinig bommen, maar het was best de knoop door te hakken en bij iets of iemand te horen. Niks zijn is ook niets .

Ik ben niet lang Végist gebleven. Eén dag , geloof ik , want eens te meer zou blijken hoe gemakkelijk ik te beïnvloeden was . Thuis gekomen meldde ik mij bij mijn nonkel Urbain, die toen lid was van een turnclub, en verklaarde hem met enige trots dat ik Végist geworden was .

Ik meende dat hij mij een taart zou geven, en het zou de eerste niet geweest zijn . Gij zijt zeker zot ! riep hij uit . Végist ! Wete gij goed wat Végisten zijn ? Dit zijn allemaal bureauschrijvertjes van het stadhuis. Dat zijn er allemaal die Frans klappen en veel chi-chi verkopen . Kakmakers !

Om de uitlatingen van mijn nonkel te kunnen verwerken moet men weten dat hij bij een smid werkte, bij Eugène Deswaef, aan de voet van de Peperbusse, en een beetje sjagrijnig van karakter.

In die tijd had hij al het ongelijk niet aan zijn kant, maar relativieren kon hij niet, bijzonderlijk daar waar hij nog als argument bovenhaalde dat het bij den AS allemaal werkmensen waren, geen pennelickers lijk bij 't Végé, maar mannen met vuisten. Een bureauschrijver lag bij hem in het onderste schof. Dit aanvaardde ik allemaal lijk het zaligmakende evangelie, en gesterkt met de overtuiging van de eerste martelaars maakte ik de volgende dag op school bekend dat ik Assist was. Prompt werd ik uitgejouwd en uitgescholden voor kazakkedraaier.

Het waren toen andere tijden. Nu staan de meeste mensen onverschillig tegenover de plaatselijke voetbalverenigingen, en ze hebben gelijk ook. Het beroepsvoetbal heeft de clubliefde vermoord. Maar vijftig jaar geleden! Over elke match werd dagenlang nagepraat. In de vismijn waren er de maandag veel handelaars die vergaten vis te kopen omdat ze opgingen in hun discussies en hoogoplopende twisten. Wanneer een derby in zicht was tussen de twee Costendse ploegen werd weken voordien geruzied in de herbergen, ging men zelfs op de vuist, om te eindigen met het afsluiten van weddenschappen. Beide supporterclans waren zo overtuigd van de kwaliteiten van HUN ploeg dat ze geen uitslag voorspelden die niet gekenmerkt was door een extreem doelpuntenverschil.

De dag van vandaag worden daar geen woorden meer over verspild. De weinige vishandelaars die nog overblijven hebben andere zorgen. De meest fanatieke, lijk de schuimbekkende Oscar van Mariakerke, zijn dood. De aanhangers van beide ploegen geven nu wekelijks toe dat het eigen elftal eigenlijk niet zo veel te bieden heeft. Ze schudden even de kop, en daar blijft het bij.

Vroeger werden de voetballers in de eigen stad gerekruteerd zodat ze dichter aan de boezem lagen van hun aanhang. Er werd gespeeld uit liefde tot de voetbalsport en ieder liep zich dood voor de eigen liefdevolle kleuren.

Het fanatisme, dat hoogtij vierde, werkte aanstekelijk. Dus ook op mij! Supporter zijn werd een deel van mijn leven. Er was geen compromis mogelijk tussen mijn clubliefde en mijn afkeer voor de tegenpartij. En dit is nu eenmaal de gang van de wereld ...

o
o o

Eenmaal Assist geworden ging ik natuurlijk de wedstrijden van mijn ploeg bekijken. Wat zeg ik? Ploeg? PLOEGEN! De zondagvoormiddag trok ik reeds op naar de Butterpit. Dat was een heel eind wandelen, van de oude vismijn naar de Soldatenberg. Daar zag ik de wedstrijden van de kadetten, scholieren of junioren of het "derde speciaal". Tegen de middag, aftocht voor het middagmaal dat snel werd verorberd. Vervolgens, met het eten

in de krop, naar de Butterpit voor de "big match " of de wedstrijd van de invallers, al naar gelang " de groten " thuis of uit speelden .

Die tochten naar het voetbalveld werden afgelegd met een geestdrift alsof we naar een feest trokken, vol hoop en verwachting . Het was nochtans een lange weg die diende gevolgd te worden , een weg die niet meer bestaat : Vanaf de kaai, over de Kapellebrug , langs de oude statie , rond de scheepswerven . Een van de herbergen tegenover de scheepswerven trok steeds opnieuw mijn bijzondere aandacht omwille van de benaming : " Da lieve Gend " . Zó stond het er op , en ik weet niet of er ergens letters ontbraken . Elke keer las ik die naam half-hardop en telkens voelde ik dat daar iets aan scheelde .

De wandeling ging verder langs het goederenstation in de IJzerwegstraat , tot aan de Morre . Daar hield de straat op en we belandden op een aardeweg tussen de afsluiting van de spoorweg en de met bomen beplante bijk van de Sint-Sebastiaansgilde. De afsluiting bestond uit een schier eindeloze rij bils . Eenmaal onderdoor de brug,waarover de oprit lag van Petit-Paris naar het Bosje , waren we aangeland in de wijk Butterpit . Daar bevond men zich praktisch op de buiten .

Over de Frère-Orbanstraat lag een brug die tot niets diende (ook toen al !) , en het eindpunt vormde van de soldatenberg , een onafgewerkte oprit naat het Bosje . Hier kwamen soms soldaten oefenen . Langs deze aarden oprit lag een slijkerige weg die ons tot bij het terrein bracht van A.S.O. Er waren eigenlijk twee terreinen want vooraan lag het oefenplein waarop de jeugdwedstrijden werden gespeeld . Wij, jongens , staken steeds dit jeugdterrein over, achter de tribunes, en onder de afsluitingen door kwamen we terecht in de kleine linkertribune die bijna nooit door volwassenen bezet was . Daar konden we ons uitleven en ons schor schreeuwen .

Het speelveld zelf was maar een slijkerig geval . Zelden heb ik de grasmat in goede staat gezien . Het veld was niet gedraineerd , maar rondom lag een ondiep grachtje . Na de zomer stond het gras soms 30 centimeter hoog, en daarop werd gespeeld. Er werd alleen maar wat hoger geschopt . Rond de installaties stond een muurtje , zodat de mannen uit de omtrek verplicht waren een klein laddertje mee te brengen indien ze gratis de match wilden volgen, en het waren er velen .

Wanneer de wedstrijd verloren werd trokken we half-ziek naar huis. Dit belette mij echter niet, in het bakkerijtje op de hoek van de Ieperstraat en de IJzerwegstraat , een berlinerbol met vanillekroom en chokolade te kopen . Deze waren heerlijk , en dergelijke marchandies vindt men nu niet meer .

Ik heb daareven gezegd dat het lange gras geen bezwaar vormde voor de spelers, maar dit komt omdat in die tijd heel anders werd gevoetbald. Zelden werd de bal langs de grond doorgeschoven. Een achterspeler die in bezit kwam van de bal schopte die eenvoudig naar voor, zo hard hij kon ; en was het niet naar voor, dan was het opzij tot in de tribune . Als de bal maar weg was.

Geen kwestie van W-M-formatie. De klassieke opstelling bestond nog overal : een doelman, twee achterspelers, drie middenvelders en vijf man voorop in lijn . De middenste speler van die vijf was deze die het hardst kon stampen, de twee opzij konden het hardst lopen . Soms liepen ze zo hard dat ze vergaten hoe lang of hoe kort het veld was en met bal en al tegen de ballustrade aanliepen , na over het grachtje te zijn gewipt .

Wie werd als goede speler beschouwd ? In de eerste plaats deze die goed kon dribbelen en zo lang mogelijk de bal aan de voet kon houden , zelfs al bracht dit geen aarde aan de dijk , Virtuositeit werd toegejuicht. Was ook een goeie, hij die de bal ver kon stampen . Zo luidde eens de hoofdcommentaar na een wedstrijd van het V.G. : " Quaghebeur heeft daar een shot gelost ; de bolle vloog toe an de Stroentfabrieke ! " , Dàt vonden de toeschouwers een hele prestatie .

Ik ging naar de ASO kijken in de tijd dat Vanderhofstad in het doel stond , " blinde " Heughebaert van de Viertorre was achterspeler , Louis Vandenbroucke (de Veugelvanger) was middenhalf en vooraan speelden Pietje Martinsen, Valère Vandenbroucke, Seys en Beirens . Natuurlijk waren er nog de anderen, maar voornoemden herinner ik mij het best . Ik schrijf hier geenszins de geschiedenis van het Oostendse voetball.

Toen kwam ook het jaar dat VGO naar Bevordering opsteeg en ik mijn eerste derby te verwerken kreeg . Nu zouden we eens zien wat we zouden zien . De doelpunten die mijn ploeg zou aantekenen zou men niet kunnen bijhouden . De wedstrijd werd gespeeld op het veld van VGO. Ik stelde mij op achter het doel van de thuisploeg want daar zou wel het meeste spektakel te zien zijn .

Het werd echter de grootste teleurstelling van mijn leven. Het V.G. bezat toen ook een sterke ploeg , wat mijn chauvinistische ogen niet wilden zien . Ze hadden in hun rangen een Chareltje Rau als doelwachter, een sterk koppel achterspelers: Boyer en Ocket , en vooraan de gebroeders Frankignoul, Mouqué en Bérard.

Moet ik in herinnering brengen dat V.G. won met 1-0 , en dat ik de volgende morgen , op school , door een meute végisten werd opgewacht en uitgejouwd .

Zat ik verkeerd ? Ik denk het niet, want het niet aflatende " Allons, Végé - Végé à l'attaque ! " en andere franstalige uit-

roepen bleven mij zwaar op de maag liggen . Ik was nu eenmaal zo ingesteld .

o
oo oo

Vroeger werd door de jeugd meer gevoetbald dan heden ten dage . Voetbal was nu eenmaal DE sport , en er was nog geen sprake van basket-bal of volley-bal . Er was wel nog een hockey-club , gevormd door een exclusief groepje , maar als enige supporters hadden die maar hun eigen lief ,

De straten en pleinen van Oostende waren nog veilig . Overal kon gevoetbald worden . Kan je je nu voorstellen dat we schier dagelijks speelden op het Sint Pieter en Paulusplein ? Kwam er een auto ons spel verstoren, dan gingen we even opzij alsof het ding van geen tel was . De meeste jongens liepen steeds met een balletje in hun vestzak want elk ogenblik kon deze van pas komen.

Na school werd tegen de middag een half uurtje tegen de bal getrapt op de pui van de Grote Kerk . Het botsen van de bal tegen de grote kerkpoort en ons geschreeuw verstoorde soms een huwelijksplechtigheid , en dan kwam de " suisse " , in groot ornaat met hellebaard , ons verjagen . We moesten wel opletten voor de wijkagent , " De Rosten " , die regelmatig kwam aansluiten vanuit de Jozef II-straat om een van ons bij de kraag te vatten . Het werk van de doelman bestond er bijgevolg ook in om deze straat goed in de gaten te houden .

Op de speelplaats van de school mocht met geen bal gespeeld worden omwille van de vensterruiten . Geen verlet ! Met evenveel enthousiasme liepen we achter een blikken stopseltje van een limonadefles.

Op de vrije dagen was het moeilijk op het strand een plaatsje te bemachtigen om met een echte voetbal te spelen , bijzonderlijk bij hoog water . Bij laag water waren er minder problemen . Het is ons gebeurd dat we met de bal onder de arm alle mogelijke plaatsen van de stad hebben opgezocht : Katteplein , Keuneplein, Soldatenberg (hier werd naast de berg gevoetbald), verder naar Mariakerke (het Albertpark) , maar alles vergeefs. Alles was volzet !

Wij, van het kaikwartier, speelden op het Klein Strand , en hier hadden wij nooit een tekort aan spelers . De eersten die toekwamen , tegen de avond , begonnen te oefenen op één doel, tegenaan de dijk . Zodoende moest de doelwachter nooit ballen achter het doel gaan ophalen want deze rolden vanzelf terug naar de spelers . Waren er op een ogenblik voldoende jongens om een wedstrijd te beginnen , dan werden de aanwezigen ingedeeld in twee ploegen . De twee erkende beste spelers waren kapitein en kozen hun maats . Dit ging zo : De kapiteins kwamen naar elkander toe en plaatsten elk om beurt de ene voet voor de.

andere. Naar het einde toe kon de voet ook in de breedte geplaatst worden , en dit was dan een " halve voet " . Wie uiteindelijk het gat kon dichtten mocht als eerste kiezen uit de bende, en vervolgens ging het om beurt . Het was een hele eer bij de eerstgekozenen te behoren, dat kunt ge begrijpen . Het moet zijn dat niemand, in die tijd , geld op zak had , want kruis of munt spelen ware veel eenvoudiger geweest .

Enmaal de ploegen gevormd begon het onderhandelen tot het lenen van de linkse voetbalschoen . Weinig jongens bezaten geëigende schoenen . Sommigen hadden met moeite één enkel paar schoenen voor alle gebruik, en met deze mocht niet gevoetbald worden . Nog anderen droegen klompen , maar die moesten er af , en op de kousen spelen ging ook moeilijk . En toch gebeurde het meermaals dat iemand blootvoets speelde .

Met het aantal spelers per ploeg werd geen rekening gehouden . Kwamen er kandidaten bij dan werden ze beurtelings bij de éne en de andere ploeg ondergebracht . Tegen het einde stonden soms veertig spelers , verdeeld over de twee ploegen , tegenover elkaar . Dit was me dan een zootje . Hele trossen stampers verplaatsten zich over het speelveld, en raakten ze geen bal , dan raakten ze wel een been . Ik wil er wel dadelijk bijvoegen dat er geen opzettelijke potenschopperij bij te pas kwam zoals heden gebruikelijk, en als professioneel normaal gevonden wordt.

In het voorjaar, als de avonden zich uitrekten tot de late uren , werd gespeeld tot het duister inviel . Dan moesten we soms noch een wijle doordraven om te zien wie de winning-goal zou scoren . Met een stand 48-48 kon je toch niet uitscheiden !

Er waren toen bij ons op het strand hele goede spelers die later bekend werden : Maurice Lauweres, uit de St-Franciscusstraat , bij het V.C. en Marcel Wets, uit de Langestraat , bij ASO . Er waren nog beloftevolle jongens, maar die hebben zich nooit opgesteld in clubverband .

Door op het strand te spelen kweekten wij een groot uithoudingsvermogen aan . Voetballen in het zand is reeds lastig op zichzelf tenzij dit zand heel hard is . De bal zelf belandde ettelijke keren in de zee of een kil zodat hij mettertijd aanzienlijk meer woog dan normaal . We zouden met gemak twee wedstrijden naeen gespeeld hebben .

Rond Pasen kregen we jaarlijks " klanten " op ons Klein Strand . Dit waren jonge Engelsen, behorend tot straatclubjes die door voetbalverenigingen uit de omliggende dorpen uitgenodigd waren voor het spelen van een wedstrijd . Van een Engelsman wordt verwacht dat hij goed kan voetballen, en daarbij melden ze zich aan onder indrukwekkende namen die soms niets anders betekenden dan : " Verenigde Straatvegers en Vuilnisophalers Voetbal Club Herring on Thames . Die mannen kwamen groepsgewijs

met ons meeshotten , en uit principie vonden we dat ze goed waren. Dit belette niet dat sommige van die clubjes hun match te Ettelgem of Zevekote verloren met 16-0 , waarna ze dan getroost werden door de trotse inboorlingen met koekestuiten, hesp en natuurlijk free-beer . Het leven kan soms goed zijn .

o
o o

Toen ik als tienjarige in de vierde zat van de Albertschool kende ik nog niets over de spelregels. Onze klas zou op zekere keer op het strand een wedstrijd spelen tegen de franstalige afdeling . Er zou een " beker " te winnen zijn . Deze beker bleek een verzilverd eierdopje te zijn zoals men er eentje kado doet bij een doopplechtigheid . Een miniatuurbekertje dus. Het ding werd geschonken door D. , een franstalige , wiens vader een juwelierszaak uitbaatte in de Adolf Buylstraat .

Tot mijn verwondering werd ik aangeduid als lijnrechter. Men wees me mijn plaats aan en ik wachtte af . De eerste bal die naar mij toekwam gaf ik een harde trap, tot grote verontwaardiging van de spelers die mij duidelijk maakten dat ik van de bal moest afblijven . Ik begreep er niets van en stopte er mee .

Onze klas won, maar wie niet meer te zien was , was D. met de beker . Waarschijnlijk had deze ondertussen goed nagedacht en beginnen vrezen dat zijn Pa toch de verdwijning van het eierdopje zou vaststellen ... (Ik weet nog goed dat het objekt in kwestie toen 15 frank geprijsd stond) .

In ieder geval, vanaf dit ogenblik begon ik de spelregels aan te leren .

Wie in die tijd wilde spelen in de jeugdafdelingen van een Oostendse voetbalclub moest ervoor zorgen dat hij zelf zijn uitrusting betaalde . Dit was nog zo toen ik op school in de zevende zat, maar nog ditzelfde jaar kwam er verandering in . Het initiatief ging uit van het V.C., maar de rol die onze onderwijzer, de heer D.,daarbij speelde was ver van eervol .

D. was een overtuigd Végist. Op zekere dag begon hij de lof te zingen over zijn club. Hij bracht tevens het grote nieuws dat eenieder die zich bij deze zou aansluiten gratis de volledige voetbaluitrusting zou ontvangen . Dit was natuurlijk een en ander, en het voorstel viel dan ook niet in dovemansoren. Mijnheer had de aansluitingskaarten op zak en ieder kon dadelijk zijn handtekening plaatsen . Enkele Assisten deden dit natuurlijk niet . Het werd dus een volledig sukses voor mijnheer D. , die vriendelijk aankondigde dat er volgende donderdagnamiddag zou getraind worden . Hij was anders niet van de hartelijkste !

De dag na de oefening ging het er heel anders aan toe. Van de ongeveer twintig nieuwaangesloten voetballers werden er een vijftiental smalend uitgekafferd in termen als : " Onnoezeleir , ge wèt nie es dat e bal rond ies , en dat tiekent oek ne koat ! "

Mijnheer was van Antwerpen .

De kwestie was dat er twintig jongens vastzaten bij een club die er maar een paar zou opstellen . En hun voetbalschoenen mochten ze best vergeten .

Bij ons op het strand ging het er serieuser aan toe !

R i c h a r d V E R B A N C K

ΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩΩ
Ω×××××××××××××Ω
 Ω×××××××××××Ω
 Ω××××××××Ω
 Ω×××××Ω
 Ω××××Ω
 Ω××Ω
 ΩΩ

N A S C H R I F T : I L L U S I E S E N D E S I L L U S I E S

Wat nu volgt kan men bezwaarlijk bestempelen als jeugdherinneringen . Ik ben geboren tijdens de eerste wereldoorlog . Mijn vader heeft me steeds gezegd dat, indien de oorlog drie maanden eerder was uitgebroken, ik er niet zou geweest zijn . Wie moet ik nu de schuld geven, dat ik er WEL ben ? Waarschijnlijk de Duitse keizer, want die heeft van alles de schuld gekregen .

Mijn eerste levensjaren werden onbetwistbaar getekend door de aan de gang zijnde oorlog . Uniformen, sperballons, oorlogsliederen, schijnwerpers die de lucht afzochten, karonnen keizers die men regelmatig in het openbaar opbrandde, dit alles scheen te behoren tot het normaal levenspatroon . Wat "vrede" was wist ik niet voor ik de leeftijd van vier jaar had bereikt, maar daarmee was alles nog niet over . Feitelijke vrede is er op de wereld niet meer geweest, maar bij ons kwam rust en wederopbouw, en dit was voor ons de hoofdzaak . Het leven verliep hier normaal .

Opgroeiende leerden we wat meer over de voorbije oorlog en zijn nasleep : de enorme verwoestingen, de miljoenen doden, vier jaar lijden . Wij waren ervan overtuigd dat het mensdom zijn les had geleerd en een tweede oorlog van dergelijke omvang uitgesloten was .

En toch is hij er gekomen, al werden we er niet dadelijk bij betrokken . Mijn broer, tevens mijn vennoot, werd gemobiliseerd . Ik was vrij van dienst . Toen de oproep kwam voor vrijwilligers bij de Civiele Bescherming achtte ik het mijn plicht aan te sluiten . Soms heeft men ons leger verweten dat het voor het voeren van een moderne oorlog niet uitgerust was . Het is niet aan mij hierover te oordelen . Over de toenmalige Civiele Bescherming weet ik alleen maar te zeggen dat het een flauwe bedoening was .

Ik behoorde natuurlijk bij de groep van Bredene . Een paar maal per week kregen we 's avonds oefening : een zielig groepje burgers die onderrichtingen kregen van mensen die er ook niet zo veel van afwisten . Wat leerden we er ?

Weken naeen werd ons getoond hoe we gekwetsten moesten afvoeren op een draagberrie . Dit is zowat het belangrijkste, en dit was het blijkbaar ook . De gekwetste mocht er in geen geval afzonderen . De eerste drager begon met de linkervoet vooruit te zetten, de achterste drager gelijktijd de rechtervoet . Zo bleef de berrie in evenwicht . Dit werd wekenlang ingestudeerd onder het kritisch oog van de leiders . Waarom dit aanleren zo lang duurde weet ik niet meer . Ik stond apatisch bij dit ver-

velende gedoe . Misschien waren er jongens met veel goede wil die niet konden onthouden aan welke zijde hun linkervoet stond of verward werden door dit beurtelings vooraan en achteraan lopen. Eenvoudig was het blijkbaar niet .

Naderhand kregen we les over het gasmasker , en hoe we die moesten opzetten . We hadden alleen "passieve " gasmaskers waarmee men rustig moest blijven zitten, op gevaar van ademnood. Later zouden we misschien andere gasmaskers krijgen "als het zover was". Toen de toestand ernstiger werd werden we onderverdeeld in sekties, volgens de buurt die we bewoonden. Ik kreeg een persoonlijke opdracht: Wanneer er gedurende de nacht alarm zou geslagen worden moest ik op mijn velo springen, langs de Groenendijk rijden en daarbij onophoudelijk op een schuifelet blazen om de mensen te verwittigen. Voor het schuifelet moest ik zelf zorgen .

Kwam dan 10 mei, en wat deze datum betekent hoef ik nu niet meer te zeggen. Mijn broeder heb ik niet meer teruggezien, maar dat kon ik toen nog niet weten. We beseften slechts ten volle de tragedie toen we de eerste vreemde soldaten- bondgenoten- zagen voorbij trekken naar de Scheldemonding. Ons land was eens te meer het uitverkoren slagveld geworden en daarom weenden wij .

Wat konden we bij de Burgerbescherming anders doen dan afwachten. Mij werd gezegd dat ik de dag moest doorbrengen op de kommandopost in de Zandstraat . Daar hadden we eigenlijk niets te doen, maar ik bracht mijn twee verrekiijkers mee om eventueel vijandelijke vliegtuigen te identificeren . Mijn verrekiijkers liggen daar waarschijnlijk nog .

We kregen geen beschermkieren of helmen, maar wel een armband met de Belgische kleuren die voorzien was van de stempel van de gemeente . Veel betekende dit niet want ook andere " onmisbare " personen liepen rond met zo'n armband. Veel van die banden deden nog dienst na de oorlog om een en ander te bewijzen .

Ik zat dus dagenlang op de kommandopost . Soms kwam een vliegtuig over en dan gingen we kijken . Het was meestal een oude tweedekker die moeizaam tegen de wind invloog , maar we waren gerustgesteld en voelden ons veilig .

De berichten die binnenliepen waren minder goed . Ik spreek niet over de legeroperaties , maar over ons eigen domein : de civiele bescherming . Hier en daar waren de pompiers op de vlucht geslagen, samen met diezelfde civiele bescherming, de leiding op kop . Steden stonden in brand terwijl hun brandweer reeds in Bordeaux zat . Wat konden wij , sukkelaars, nog uitrichten ?

Neen ,dit zijn geen jeugdherinneringen. Onze illusies waren stuk .Toen dit allemaal begon voelden vele jonge mensen dat op dit ogenblik hun jeugd voorbij was .